

Informační příprava výzkumu.

Informační příprava výzkumu. Typy textů. Primární pramen, sekundární pramen, metaanalýza, nejvýznamnější pedagogické časopisy. Rešerše, databáze, deskriptory.

K. Vlčková, přednášky Základy pedagogické metodologie, JS 2004/05

Tento text je podkladovým materiálem k přednáškám, neprošel jazykovou korekturou. Více k tématu naleznete v knize GAVORA, P. *Úvod do pedagogického výzkumu*. Brno : Paido, 2002. ISBN 80-85931-79-6. S. 16 – 23.

Informační příprava výzkumu

- = studium dosud publikované literatury,
- umožní orientovat se v problematice (**co** se o problematice již ví a **jak** se to zkoumalo – metody, zpracování a interpretace výsledků),
- získání teoretických základů (potřebné pro upřesnění problému, vymezení základních pojmů, ochrana před chybami v pochopení problému a jeho zpracování),
- význam pro teoretické uchopení problematiky a metodologické zvládnutí výzkumu,
- šetří čas, který bychom ztratili zkoumat vše od začátku.

Typy textů o empirickém výzkumu v pedagogice

- **články** v časopisech – nejfrekventovanější, rozsah 5 až 10 stran, časopisy jsou dostupné v knihovnách,
- **knihy** (i učebnice, sborníky); monografie (řeší 1 problém) bohaté na zdroje literatury a poznatky – lze se o ně dále opřít,
- **výzkumné zprávy** - velmi podrobný popis výzkumu,
- **disertace** – velmi podrobný popis výzkumu, výzkum se dá opakovat/replikovat a ověřit jeho výsledky.

Dle původu poznatků rozlišujeme:

- a) **Primární pramen** – jsou v něm původní empirická data.
- b) **Sekundární pramen** – autor popisuje a zpracovává údaje jiných, méně podrobný a obsahuje méně technických údajů o výzkumu, rychleji získáte přehled, uvádí citace konkrétních výzkumů, je dobré nezůstat jen u sekundárních zdrojů.
 - **Přehledové studie** k problematice - souhrn vícera výzkumů z určité problematiky za určité období,
 - **metaanalýza** – srovnávání a vyhodnocování výzkumů o určité problematice – využívá tzv. míru účinku vyjadřující velikost experimentálního „zisku“ při každém výzkumu,
 - existují **specializované časopisy** na přehledové studie (*Review of Educational Research*),
 - **přehledové příručky výzkumu** - přehled dosavadních výzkumů + hodnocení problematiky za určité období (př. *Handbook of Research on Teaching*, M. C. Wittrock, 1986 – souhrny výzkumů z jednotlivých oblastí výchovy a vzdělávání; *The International Encyclopedia* např. *of Curriculum, of Evaluation, of Teaching and Teacher Education* atd.),
 - při čtení pomáhají **cizojazyčné odborné slovníky** (př. *Anglicko-český pedagogický slovník*, J. Mareš – P. Gavora, 1999 atd.),

- **učebnice** – uvádí výzkumy, aby podpořily teorie; přináší přehled, ale často zaostávají za rychlým pokrokem ve vědě (aktuální jsou spíše články a výzkumné zprávy).

Vyhledávání literatury

- Využívat knihoven a různých institucí, nejen v ČR!
- ročně vychází 20 000 článků o výchově, v 750 časopisech; další druhy publikací: knihy, sborníky, encyklopedie, příručky, zpravodaje – statistice,
- „neexistuje téma“, o kterém by se nepsalo – problém je, jak se k němu dostat a vybrat to správné,
- potřeba naučit se rychle a efektivně vyhledávat literaturu a informace.

Knihovny a informační střediska

- největší zdroj pramenů,
- pokud knihovna vámi nalezenou publikaci nemá, existuje meziknihovní výpůjčková služba; pokud se jedná o nedostupný článek, lze napsat autorovi a požádat o xerokopii či zaslání v el. podobě e-mailem.

Katalogy

- Vyhledáte v nich knihy apod., obvykle i přístup přes Internet (př. www.mzk.cz), existuje i jednotný vyhledávací portál v ČR,
- 2 druhy katalogů:
 - a) **autorský/jmenný** – literatura uspořádána podle příjmení autorů,
 - b) **předmětový** – podle oblastí, např. podle *Mezinárodního desetinného třídění – MDT* – část 37 se týká výchovy.

MDT

37.0 Základy a druhy výchovy a vzdělávání

371 Organizace výchovné a vzdělávací soustavy. Školství

372 Obsah a formy činnosti v předškolní výchově a v počátečním vyučování. Vyučovací předměty všech stupňů a typů škol

373 Všeobecně-vzdělávací soustava

374 Mimoškolní výchova a vzdělávání

376 Výchova, vzdělávání a vyučování zvláštních skupin osob

Každá část se dále dělí, např.

37.004.1 Efektivnost školy z didaktického hlediska

37.001.76 Inovace, novátorství v pedagogice

37.047.3 Výzkumné zprávy

Časopisy

- **Pedagogika**
- **Pedagogická orientace**
- **Komenský**
- Speciální pedagogika
- Andragogika
- Český jazyk a literatura
- Cizí jazyky
- Odborná výchova

Slovensko:

- Pedagogická revue – Slovensko, 1 za 2 měsíce, mívá monotematická čísla, články i o výzkumech
- Technológia vzdelávania – měsíčně, příloha Slovenský učiteľ – vyhlášky atd.
- Psychológia a patopsychológia dieťaťa
- Efeta
- Mládež a spoločnosť
- Pedagogické rozhľady
- Předškolná výchova
- Vychovávateľ
- Naša škola - pro MŠ a 1.st. ZŠ
- Vzdelávanie dospelých
- Slovenský jazyk a literatúra v škole

-
- **Current Contents** – časopis, CD-ROOM, on line; seznam článků vybraných časopisů, v angličtině, pro pedagogiku svazek Social and Behavioral Sciences – část Education.

Bibliografie

- = soupis literatury,
- přehledy literatury vydávají knihovny a informační střediska – obsahují tzv. **anotované bibliografické záznamy** o knižní a časopisecké literatuře vydávané doma a v zahraničí,
- v ČR vychází: *Přehled pedagogické literatury, Výběrová bibliografie českých článků a knih, Výběrová bibliografie zahraničních článků a knih.*

Anotace

- stručný souhrn obsahu,
- anotovaná bibliografie = soupis literatury vybavený anotacemi.

Př.

FINCK, Wolfgang – HOGAU, Heinz. Das Bild des Schülers von sich selbst – wichtige Determinante für den Lernerfolg. (Žákovo sebepojetí – důležitý předpoklad učebního úspěchu). Pädagogik, 45, 1990, č. 6, s. 482 – 486.

Otázka individuality školní osobnosti. Hlavní zdroje informací o sobě. Obraz osobnosti (sebpojetí) a náročně prostředí.

Deskriptory: osobnost; žák; rozvoj osobnosti; sebehodnocení; sebepoznávání; sebekritičnost; sebepojetí; individualita; psychologie osobnosti; rozvoj

Rešerše

- = výběrová bibliografie (obvykle sestavená knihovnou pro konkrétního čtenáře),
- je třeba zadat klíčová slova anebo deskriptory.

Databáze

- soubor bibliografických údajů zpracovaných počítačem, slouží i ke zhotovování rešerší,
- česká databáze **DPS**, slovenská DATAPED,
- největší světová **ERIC** – Educational Resource Information Centre (anglicky psaná literatura),
- British Educational Index – data z asi 300 pedagogických časopisů,
- Proquest - fulltexty článků www.proquest.cz - licence v ČR koupena (dostupně v knihovnách apod.).

Deskriptory a klíčová slova

- Deskriptory jsou obvykle hlavní pojmy, je třeba zadat je správně a odhadnout jejich počet,
- příliš obecné deskriptory vedou k zobrazení mnoha údajů (stovky, tisíce), naopak příliš úzké k málo bibliografiím,
- př. široké deskriptory: škola, žáci, aktivizace, kladení otázek; užší: bilingvální škola, záškoláctví,
- existují *příručky s deskriptory* (Český pedagogický tezaurus aj.), systém deskriptorů má i ERIC, UNESCO-IBE aj.

Práce s literaturou

- relevantní literatura se shromáždí, zpracuje (xerokopie, výpisky), utřídí a vyhodnotí,
- výpisky mohou mít užší či širší rámec, obvykle obsahují vaše hodnocení a komentář (co je cenné, zajímavé, co můžete využít),
- výpisky se píšou na *kartotéční lístky* nebo se ukládají do kartotéky počítače,
- z literatury vypracujeme teoretický úvod práce - nejedná se o mechanické výpisky! a parafráze jiných autorů!, je třeba dodat úvodu hodnotící nadhled – dobře se zorientovat v problematice, jinak bude povrchní nejen teoretický úvod, ale i hypotézy (povrchní, nesystematické, odtažité) a interpretace dat,
- ihned si zaznamenávat bibliografické údaje podle platné citační normy (jméno autora, název publikace, rok vydání atd. (viz citační norma), později se to špatně dohledává,
- Jak číst vědecký text? Má pevnou strukturu - článek má nadpis, anotaci na 8 – 10 řádků a klíčová slova, které umožní rychlou první orientaci. Úvodní část uvádí výzkumný problém a hodnotí podobné výzkumy, poté jsou uvedeny cíle výzkumu, hypotézy, metody výzkumu, popis výzkumného souboru, průběhu výzkumu, výsledků a jejich interpretace a závěr.

Chyby začínajících při informační přípravě

- Povrchní, malý vhled do problematiky; důvod: nepochopení problematiky,
- nedostatečná orientace v literatuře (prostudování malého množství knih apod.); důvody: neznalost zdrojů, jejich nedostupnost, špatné naplánování času na výzkum, podcenění této etapy výzkumu apod.,
- nesystematické zpracování literatury; důvod: nesystematické prostudování literatury, autor něco prošel, něco ne,
- prostudování jen české literatury; důvody: neznalost cizích jazyků,
- prostudování pouze zahraniční literatury a podcenění domácí; důvod: domněnka, že se dané téma u nás nezkoumá/nezkoumalo, nedostatečná informovanost o domácím dění,
- nepořádek v bibliografických údajích – neúplné, nejsou podle normy.

Použitá literatura:

GAVORA, P. *Úvod do pedagogického výzkumu*. Brno : Paido, 2002. ISBN 80-85931-79-6. S. 16 – 23.

Další možná literatura pro zájemce:

KAHN, N. B. *Jak efektivně studovat a pracovat s informacemi*. Praha : Portál, 2001. ISBN 80-7178-443-5. (s. 150)

ČMEJRKOVÁ, S.; DANĚŠ, F., SVĚTLÁ, J. *Jak napsat odborný text*. Praha : Leda, 1999. ISBN 80-85927-69-1. (s. 255)

ROWNTREE, D. *Naučte se studovat*. B.m. : Etna, b.r. ISBN 80-85786-20-6. (s.214)